

פסטיבל קול המוסיקה בגליל העליון והקאמרטה הישראלית ירושלים

כינורות של תקווה

קונצרט עם כינורות וצ'לי ששרדו לאחר מלחמת העולם השנייה
מן האוסף של אמנון ואבשלום וינשטיין

בשיתוף עם מגזין המוסיקה המקוון "אופוס"
ועם שגרירות גרמניה בתל אביב

הקאמרטה הישראלית ירושלים מייסד ומנהל מוסיקלי: אבנר בירון

חברי התזמורת

חליל	ויולה	כינור ראשון
אסתי רופא*	מיכאל פלסקוב*	מתן דגן*
	דורון אלפרין	נטשה שר*
אבוב	בוריס רימר	כרמלה ליימן**
מוקי זוהר*	אנדריי שפלניקוב	דניז ג'רסי
אורי מירז		רומן יוסופוב
	צ'לו	הדס פבריקנט
בסון	צבי אורליאנסקי*	סופיה קירסנובה
מאוריצי פאז*	מרינה כץ*	
קריסטיונס גריגס	אלכסנדר סינילניקוב**	כינור שני
		אטיין מנרי*
קרן יער	קונטרבאס	אדוארד רזניק**
אלון ראובן*	דמיטרי רזנצוויג*	אומרי צח
רות ורון	אלכסנדר אוסיפנקו	מיכאל קונצביץ'
		קרן שושני
טימפני		
קרן פנפימון-זהבי		*נגן ראשון ** משנה לנגן ראשון

נגנים אורחים: ליה רייחלין, כינור | טליה אָרְדֵל, צ'לו | יזהר קרשון, צ'מבלו

מנהל כללי: בן ציון שירה | מנהל במה: ואלרי אקסיונוב

פסטיבל קול המוסיקה בגליל העליון

מנהל אמנותי: צבי פלסר | מפיק אמנותי: רון מרחבי | מנכ"לית: רותם מנור
ניהול והפקה: מועצה אזורית הגליל העליון

תחיבת התכנייה: בני הנדל | עיצוב: רותם פרסום והפקות בע"מ

עורכי התכנייה מודים למערכת התכניות של הפילהרמונית של ברלין ולמר אלברכט דימלינג
וד"ר הרלד הודייגה על הרשות להשתמש בטקסטים מתכניית Violins of Hope, ברלין 27.1.15

תמונת השער מהאוסף של אמנון ואבשלום וינשטיין | צילום: זיו שנהב

כינורות של תקווה

קונצרט עם כינורות וצ'לי ששרדו לאחר מלחמת העולם השנייה
מן האוסף של אמנון ואבשלום וינשטיין

אוהד בן־ארי, מנצח
גיא בראונשטיין, כינור
נטשה שר, כינור
צבי פלסר, צ'לו
מארי־פייר לִנְגְלֶמָה, נבל (שווייץ)
בני הנדל, קריין

גוסטב מאהלר (1860-1911)
אדג'טו מתוך סימפוניה מס' 5 בדו דיאז מינור

יוסף אחרון (1886-1943)
נעימה עברית לכינור ולתזמורת, אופ' 33
עיבוד לכינור, לנבל ולכלי קשת: אוהד בן־ארי

יוהאן סבסטיאן באך (1685-1750)
פרק ג' מן הקונצ'רטו לשני כינורות, לכלי קשת ולקונטינואו ברה מינור, רי"ב 1043

מקס ברוך (1838-1920)
כל נדרי לצ'לו, לנבל ולתזמורת אופ' 47
עיבוד לצ'לו, לנבל ולכלי קשת: אוהד בן־ארי

הפסקה

לודוויג ואן בטהובן (1770-1827)
רומנסה לכינור ולתזמורת מס' 2 בפה מז'ור אופ' 50
עיבוד לכינור ולכלי קשת: אוהד בן־ארי

אוהד בן־ארי (1974) "כינורות של תקווה" לכינור, לצ'לו ולכלי קשת
(בכורה ישראלית)

בין קטעי הנגינה ייקראו קטעי זכרונות וקטעים על כלי הנגינה. אנו מודים למשפחות בורא, דוידוביץ', לבנת,
פרדמן, קופרשמידט וקרונגולד על שהעמידו את כינורות יקיריהם לרשות נגנינו.

פסטיבל קול המוסיקה בגליל העליון / בית העם, כפר בלום | יום ה', 14 ביולי 2016 בשעה 20:30
תל אביב / מוזיאון תל אביב לאמנות | מוצ"ש, 16 ביולי 2016 בשעה 21:00

קונצרטים אלו מוקדשים לזכרו של אלי (אליעזר) ויזל, חתן פרס נובל לשלום
על מאבקו כנגד אלימות, דיכוי וגזענות, מגדולי העושים למען הנצחת זכר השואה בעולם,
שהלך לעולמו בכ"ו בסיון תשע"ו, 2 ביולי 2016

קהל נכבד,

סדרת קונצרטי "כינורות של תקווה" מרגשת במיוחד. כלי הנגינה הם עדי השואה. הם שימשו מוסיקאים יהודים שגורשו מבתיהם או נרצחו. כמה מן הכלים נוגנו בתזמורות של מחנות ריכוז, באותם מחנות שבהם הוקמו תזמורות. אלה כינורות של תקווה בשני מובנים: ייתכן כי צליליהם נטעו ניצוץ של תקווה למעונים ולנרדפים ברגעים הנוראים ביותר בהיסטוריה שלנו. העובדה כי כינורות אלו נשמעים שוב 70 שנה אחרי שחרור אושוויץ, מפחה בנו תקווה כי עולמנו יזכה לאנושיות ולשלום גם בימינו אלה.

הן לגבי הישראלים, הן לגבי הגרמנים, זכר השואה מצוי בלב לבה של הזהות הלאומית. בגרמניה עשינו בעשורים האחרונים מאמצים כבירים להתמודד עם האשמה וההכרה באחריותנו. אני שמח לומר שהיום מתקיימת בארצי תרבות חיה וערה של זיכרון והנצחה.

האבות המייסדים והאמהות המייסדות של חוקת גרמניה למדו לקחים חד-משמעיים מן הפשעים שאושוויץ מסמלת. הם הציבו בראש החוקה את האמירה הפסקנית: אין לפגוע בכבודו של אדם. אחד הפירושים של פסוק זה הוא: בחברה שלנו אין מקום לרדיפות אנטישמיות או לתקיפות יהודים או בתי כנסת.

עברו חמישים ואחת שנה מאז החליטו גרמניה וישראל לכונן יחסים דיפלומטיים ביניהן. בשנת 1965 הייתה זו הכרעה כבדת משקל, שלווה - בעיקר בישראל - בפולמוס לוהט. כדי לקבלה נדרש אז אומץ וחזון, כי זכר השואה היה זכרון כואב לאובדן קרובים שנרצחו ולסבל אישי איום ובל יתואר בעבור מאות אלפי ישראלים. לבי מתמלא תודה ושמחה בראותי את מרקם היחסים הענף ואת הידידות העמוקה המקשרת היום ישראלים וגרמנים.

ברוח זו, אני מאחל לכולכם חוויה מוסיקלית מרגשת, עם כלי הקשת שאסף ושיקם בקפידה ובאהבה כה רבה, אמנון וינשטיין, אותם "כינורות של תקווה".

ד"ר קלמנס פון גטצה

שגריר גרמניה בישראל

אוהד בן־ארי הלחנה, ניצוח

של השניים, הזמין את אוהד להופעת סולו עם הפילהרמונית של ברלין. בהזמנת התזמורת, הלחין אוהד את יצירתו "כינורות של תקווה", ואותה ניגנו קשתני הפילהרמונית של ברלין עם הסולנים גיא בראונשטיין וצבי פלסר.

בתחום המוסיקה הקאמרית אוהד משתף פעולה מאז שנת 2006 עם הכנר דניאל ברד ועם הצ'לנית הילה קרני, והשלושה מופיעים כשלישיית "מונדריאן".

כיום אוהד מתגורר עם משפחתו בברלין, שם הוא מנהל את ID Festival, פסטיבל שייסד בתמיכת ממשלת גרמניה, ושמטרתו להציג עבודות של אמנים ישראלים המתגוררים בגרמניה.

אוהד בן־ארי, יליד תל-אביב, מופיע בארץ ובעולם כסולן קונצ'רטי וברסיטלים, בהרכבים קאמריים וכמנצח. הוא החל ללמוד נגינת פסנתר בקונסרבטוריון העירוני גבעתיים בהדרכת חנה שלגי. בהגיעו לגיל 13 התקבל ללימודים באוניברסיטת תל-אביב, אצל הפרופסורים פנינה זלצמן ויוסף דורפמן. בפרנקפורט המשיך את לימודיו בהדרכת פרופ' אירינה אדלשטיין וסיים בהצטיינות יתרה, ומאז הופיע עם הפילהרמונית הישראלית בניצוח רודן ואנטרמון, עם הקאמרית הישראלית, עם הסימפונית של רדיו בוואריה, עם תזמורת האופרה של מינכן ועם תזמורת פסטיבל שלזוויג-הולשטיין. אוהד זכה בתחרויות בינלאומיות, ובהן תחרות רובינשטיין ותחרות הרדיו הגרמני (ARD).

בהגיעו לארצות הברית, החל אוהד בן־ארי להתמקצע במוסיקה שחורה. הוא עבד במחיצת גדולי אמני הפופ, הג'אז וההיפ-הופ, השתתף בתכניות טלוויזיה נצפות והקליט רפרטואר נרחב, מן הקלאסי ועד לפופ. עבודתו המשותפת עם אחותו, הכנת מירי בן־ארי, הוכתרה אף היא בהצלחה: היא הניבה חוזה הקלטות עם חברת יוניברסל וזיכתה אותם בפרס גרמי.

אוהד מקיים שיתוף פעולה ממושך עם ידידו הכנר והמנצח גיא בראונשטיין. תחת שרביטו של גיא ביצע אוהד את יצירתו לפסנתר ולתזמורת "Tips", סוויטה במבנה קלאסי, המכילה אלמנטים ג'אזיים, הודיים, סיניים ולטינו-אמריקניים. בשנת 2014, אחרי שנכח סר סיימון ראטל ברסיטל

גיא בראונשטיין כינור

הופעתו הראשונה של גיא עם הפילהרמונית של ברלין הייתה בשנת 1992, בהיותו בן 21. אז, תחת שרביטו של זובין מהטה, היה אחד משלושת הסולנים בקונצ'רטו המשולש של בטהובן. 18 שנים אחר כך, בשנת 2000, התמנה גיא לכנר הראשי של התזמורת הזאת, הקונצרטמייסטר הצעיר ביותר שהתמנה אי פעם למשרה זו, ובה כיהן עד לשנת 2013. באותה התקופה ניגן גיא עם הפילהרמונית הברלינאית בניצוח אנדרס נלסונס את הקונצ'רטו לכינור של בראהמס, ושנה אחר כך, בניצוח גוסטבו דודמל - את תפקיד הכינור הראשי בפואמה הסימפונית "דון ז'ואן" של ריכרד שטראוס.

בשנים 2003-2007 כיהן גיא בראונשטיין כפרופסור באוניברסיטה לאמנויות בברלין (UDK) ומשנת 2006 הוא המנהל המוסיקלי של פסטיבל וולנדסק בגרמניה.

בדרך כלל גיא בראונשטיין מנגן בכינור שיוצר בשנת 1679 בידי בונה הכינורות פרנצ'סקו רג'רי מקרמונה. והערב - בכינור שניגן בו כנר עלום-שם באושוויץ.

גיא בראונשטיין, יליד רמת אפעל, החל לנגן בכינור בהיותו בן שבע. עם המורים שהביאווה לידי דרגת רב-אמן נמנים חיים טאוב, גלן דיקטורוב ופנחס צוקרמן. גיא מרבה לנגן עם תזמורת בעלות מוניטין, כגון הפילהרמונית הישראלית, הפילהרמונית של ברלין, תזמורת פילהרמוניה של לונדון, פילהרמונית ה-BBC, תזמורת שירות השידור של פרנקפורט, התזמורת הסימפונית של המבורג ושל במברג, תזמורת העיר האלה, תזמורת מוצרט בבולוניה ותזמורת רדיו קופנהגן. הופעותיו נערכות בקרנגי הול הניו יורקי, במרכז ברביקן הלונדוני, בקונצ'רטוהאוס של אמסטרדם ובאלמי "אלטה אופר" של פרנקפורט ו"טונהלה" של ציריך.

כנגן מוסיקה קאמרית שיתף גיא פעולה עם וירטואוזים כגון אייזק שטרן, אנדרש שיף, דניאל בארנבוים, יפים ברונפמן, מיצוקו אוצ'יקה, לאנג לאנג ומאוריצי פול'ני. בין המנצחים שעמם עבד כסולן: גארי ברתיני, ולדימיר פֶּדוּסִיב, זובין מהטה, סמיון ביצ'קוב וסר סיימון ראטל.

צבי פלסר צ'לו

הופיע בפסטיבל הבינלאומי למוסיקה קאמרית בירושלים, בפסטיבל מַרְלִבּוֹרוֹ בארצות-הברית, סְרֹנְטִינוֹ במקסיקו, קוֹהֶמוֹ בפינלנד, אָקוֹ ביפן, הוֹלְנְדֶסְק בגרמניה וסלון-דה-פרובנס ומוֹנְפּוֹלִיֶה בצרפת.

צבי פלסר משמש פרופסור לצ'לו וראש מחלקת כלי המיתר באקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים. בעבר לימד באוניברסיטת צפון קרוליינה ובבית הספר הגבוה למוסיקה בוורצבורג שבגרמניה. הוא מוזמן להדריך כיתות אמן וסדנאות ברחבי תבל.

בינואר 2015 ניגן פלסר כסולן בקונצרט "כינורות של תקווה" עם התזמורת הפילהרמונית של ברלין, בניצוח סר סיימון ראטל.

צבי פלסר, סולן, מוסיקאי קאמרי ומחנך, הוא בוגר בית-הספר למוסיקה ג'וליארד בניו יורק, שם למד אצל זארה נְלִסוֹבָה. את ראשית הכשרתו קנה לו בבית-הספר התיכון ע"ש תלמה ילין בגבעתיים וביחידה לנגנים צעירים מצטיינים במרכז למוסיקה בירושלים. בין מוריו הראשיים היו צבי הראל בישראל ודייוויד סוֹנֶר בארצות הברית. בראשית דרכו זכה בתחרות ע"ש פרנסואה שפירא ובתחרות הבינלאומית ה-41 בווינגטון D.C. לאורך לימודיו זכה במלגות קרן התרבות אמריקה-ישראל.

צבי פלסר הופיע כסולן עם התזמורות החשובות בישראל, ובהן הפילהרמונית הישראלית, ועם תזמורות רבות יוקרה בעולם: התזמורת הלאומית של ארצות הברית בווינגטון, אקדמיית סנט מרטין בלונדון, הסימפונית של שנחאי, הסימפונית של המבורג והפילהרמונית של סופיה. הוא ניגן תחת שרביטיהם של זובין מהטה, אשר פיש, אבנר בירון, דייוויד שטרן, סר נביל מרינר, סטיבן סלואן, סרג'ו קומיסינו ועוד, באולמות כגון: שאנז אליזה, פלייל ולובר בפריס, קונצרט האוס וינה, פילהרמוני ברלין, וויגמור ומרכז סאותר'בנק בלונדון.

צבי היה חבר ברביעיית כלי-הקשת "הוברמן" והוא ממייסדי אנסמבל "קוֹנְצֵרְטִינֶה" שבסיסו בניו יורק. כיום הוא חבר ברביעיית "ארפ", עם גיא בראונשטיין, רחאנה פיליפס ויוליה דיינקה. בשנים האחרונות פלסר משתף פעולה עם ידידו הלל צרי בפרויקט עיבוד שש הסוויטות של באך לשני צ'לי.

משנת 2011 צבי פלסר הוא המנהל המוסיקלי של פסטיבל קול המוסיקה בגליל העליון. במקביל

נטשה שר כינור

צילום: עמוס ויניקוף

נטשה שר, הכנת הראשית של הקאמרטה הישראלית ירושלים, עלתה ארצה ממוסקבה עם משפחתה בשנת 1990. בטרם הצטרפה לשורות הקאמרטה, הופיעה כסולנית עם התזמורת הפילהרמונית הישראלית, עם התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור ועם התזמורת הקאמרית הישראלית.

נטשה בוגרת האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים, שם למדה אצל הפרופסור מאיה גלזרובה ואצל הפרופסור יורי גנדלסמן, אביה. היא הייתה ממקימי שלישיית כלי הקשת "אראטו" בשנת 2004, והופיעה עמה בסדרות קאמריות רבות בארץ. כמו כן השתתפה כסולנית וכחברת הרכבים קאמריות בקונצרטים ובפסטיבלים רבים בארץ ובחוץ לארץ: בניו יורק, בלונדון, בפריס, בפרנקפורט ובמילאנו ובסיוור בכמה מערי יפן.

מאז הצטרפותה לקאמרטה הישראלית ירושלים, בשנת 2003, נטשה מופיעה באורח קבע כסולנית בקונצרטי התזמורת בארץ ובסווייזה בעולם.

מהאוסף של אמנון ואבשלום וינשטיין | צילום: זיו שנהב

מארי-פייר לנגלמה נבל

צילום: ג'ים רקט

ויותר על משרה זו לטובת המשך לימודים במכון קרטיס למוסיקה בפילדלפיה. ביתיים המשיכה לזכות בפרסים בתחרויות, לרבות פרס איגוד המוסיקאים של ניו יורק (1989) ותחרות הנבל הבינלאומית בישראל (1992). בשנים 1988-1993 הייתה מארי-פייר נבלאית בתזמורת המטרופולין אופרה בניו יורק, ומשנת 1993 היא הנבלאית הראשית של הפילהרמונית של ברלין.

בה בעת מארי-פייר מנגנת בריטלים ובנגינת סולו עם תזמורות, ובהן הפילהרמונית הישראלית, הסימפונית של רדיו ברלין, תזמורת הרדיו השווייצר, תזמורת שווייץ הצרפתית והתזמורת הממלכתית של ליל, תחת שרביטי ג'יימס לוויין, קלאודיו אבאדו, קרבור פִּינוֹק, סר סיימון ראטל, אילן וולקוב, מָרְק ינובסקי ואחרים.

כיום מארי-פייר לנגלמה נמנית עם סגלי ההוראה של אקדמיית קאריאן ושל האוניברסיטה לאמנויות בברלין.

בשנת 2009 העניק "מסדר האמנויות" של ממשלת צרפת אות אבירות לנבלאית הצרפתייה מארי-פייר לנגלמה על תרומתה למוסיקה הצרפתית.

עוד בילדותה נטה ליבה של מארי-פייר אחר הנבל. היא הוקסמה מצליליו בסיפור המוסיקלי לילדים "פיקולו, סאקסו והחבריא" של ברוסול ופופ. משעלתה השאלה מה תלמד לנגן, העדיפה כלי רב קולי, ובהיות כיתת הפסנתר מלאה, פנתה באורח טבעי אל הנבל. היא החלה את הכשרתה בקונסרבטוריון של ניס בהדרכת אליזבת פִּוֶּנְטֶן-בינוש והשתתפה בכיתות האמן של ז'קלין בורז' ולילי לֶסְקִין. בהיותה בת 15 משכה את תשומת לב קהיליית אוהבי הנבל, כאשר זכתה בתחרות הנבל הבינלאומית ע"ש קורצ'ינסְקָה. שנה אחר כך הצליחה להעפיל למקום הראשון בתחרות הנבל הבינלאומית של עיר האמנויות בפריס.

בהגיעה לגיל 17 התמנתה מארי-פייר לנגלמה לנבלאית הראשית של תזמורת ניס, אך כעבור שנה

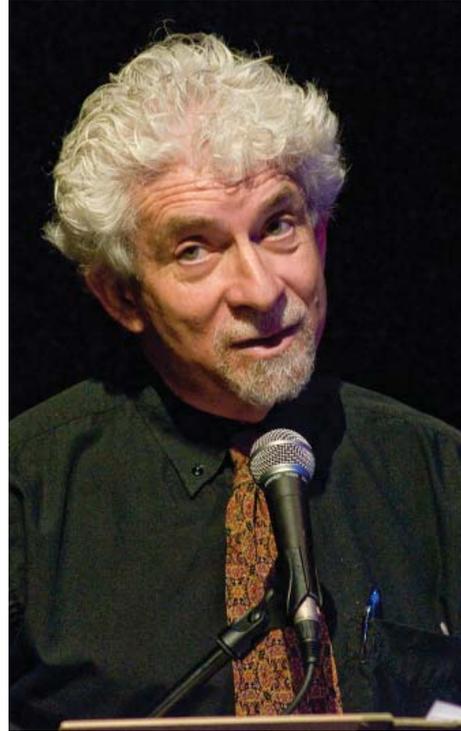
בני הנדל קריין

בית אביחי, בית התפוצות, בית אריאלה ובית ביאליק. הוא הנחה טקסים לזכר השואה בקראקוב, בקייב ובאשוויץ.

הנדל מרבה להשתתף באירועי שירה ומוסיקה: עם התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור הופיע **בהמלך דוד** של הונגר, עם הקאמרטת הישראלית ירושלים בפתיחה **אגמונט** של בטהובן, עם אנסמבל פניקס **במחזה דניאל** ובחגיגת **שייקספיר**, עם אנסמבל מיתר **בהומאז' לאלזה** של יוסף טל ועם טריו עתר - **בסיפור פשוט** של עגנון. הוא הופיע בפסטיבל ישראל, קול המוסיקה בגליל העליון ובפסטיבל השירה במטולה. בפסטיבל מאסטרו בעין הוד ביצע את הפואמה המוסיקלית **גבירת טירת שאלוט** של לורד טניסון בתרגומו שלו ובהלחנתו של משה זורמן.

את דרכו האמנותית החל בני הנדל בשנת 1969 כשחקן וזמר באחת מן ההפקות הראשונות של החאן הירושלמי - **"כלאדם"** בבימויו של אריה זקס, שם מילא את תפקיד האלוהים. בשנת 1970 היה לשחקן בתסכיתי ילדים ונוער בקול ישראל וב-1979 השתתף בדיבוב סדרת ההנפשה המיתולוגית **"היה היה - האדם"** של הטלוויזיה החינוכית.

בני הנדל הוא מתרגם של פרנזה ושירה. בין תרגומו - שיירי אודן, דריידן, היינה, וורדסוורת', טניסון, מילן, סילברסטיין ודוקטור סוס. בחמש השנים האחרונות הוא משמש חזן בבית הכנסת הרפורמי **"השחר"** באבן יהודה וכותב את תכניות הקונצרטים של הקאמרטת הישראלית ירושלים.

צילום: אהרם לצקן

בני הנדל, קריין, שחקן, מנחה, מראיין ומתרגם, בוגר אנגלית ובלשנות הודו-אירופית באוניברסיטה העברית בירושלים, שידר ב"קול ישראל" במשך למעלה משלושה עשורים. בין התכניות שערך והגיש **"ציוניו הדרך"**, **"שבשבת"**, **"טיוטות"**, **"חוגה"** ו"אקדמיה באלף".

היום הנדל משמש קריין אמנותי של שירה ופרוזה, מנחה כנסים, טקסים ואירועים במכוני מחקר ובמוסדות תרבות, ובהם האוניברסיטה העברית, מוזיאון תל אביב לאמנות, יד ושם, מכון ואן-ליר,

עדים אלמים

ז'אק וולפגנג האקרט בבית מלאכתו

בתזמורת העניקה פריבילגיות קטנות: מנת אוכל משופרת, פריט לבוש, עבודה קלה יותר, סיכוי לשרוד.

מתי ניגנו? עם צעידת האסירים אל עבודת הפרך או ממנה, בעת הוצאות להורג, עם הגעת הרכבות, או בקונצרטי יום א' או חג שערכו המפקדים הנאצים להם ולמשפחותיהם. שם בעליו של כינור אושוויץ נותר עלום. האיש שרד, אך לא רצה עוד לגעת בכינור. אחרי השחרור מכרו למכר מן המחנה, אברהם דוידוביץ', וילדיו מסרו את הכלי לאמנון.

מוצאו של כינור אחר הוא מבית מלאכתו של בונה הכינורות היהודי ז'אק וולפגנג האקרט מרוטרדם.

כלי נגינה שורדי שואה יתנו קולם הערב. בנס שרדו, ולו עיניים להם, ופה, היינו שומעים מהם על פשעים מחרידים ועל אימות, כי נגניהם היו יהודים שנרדפו, עונו או נרצחו במחנות.

חוב כלי הנגינה, שלושה-עשר כינורות ושני צ'לי, באים מאוספו של בונה הכינורות התל-אביבי אמנון וינשטיין, שרכש אותם בשני העשורים האחרונים מניצולים או מיורשיהם, וריפאם במיומנות ובאהבה למען דורנו והדורות הבאים.

בידי גיא בראונשטיין כינור שניגן בו אסיר אושוויץ. באושוויץ-בירקנאו התקיימו לפרקים ששתזמורות, שנגניהם גויסו מקרב באי הטרנספורטים. החברת

פייבל ויינגר בביתו בהרצליה

תמורת ארוחה. כינורו פשוט ודל ערך. אבל לאורך כל שנות טרנסניסטריה האיזמות הציל הכינור את פייבל ואת משפחתו ממוות ברעב. ח"י אנשים חייבים לכינור את חייהם, ופייבל המשיך לנגן בו כאן בארץ, עד למותו בשיבה טובה. הכינור פה.

פה גם כינור **שתי האחיות, לידיה ואדית אוֹפֶנְבֶּרְג**. הכינור, שקנה להן אביהן ("כי מוסיקה חשובה") בעיר הרומנית פֶּלְטִיץ'ן, היה עמן בבריחה רצופת רעב וקור מחיילים רומנים ברוטליים, בספינת מעפילים דחוסה ובמחנה עצורים בקפריסין. התלאות לא תמו גם בארץ: בקריסת ביתן ביפו ניצלו הן בזכות היעדרות מן הבית, והכינור - בין הריסותיו.

גם כינורו של **אריך ויינגר** הווינאי הצילו ממוות. הוא ליווהו לאורך כל נתיב בריחתו הסוער מאירופה, ובהגיעו לשערי פלשתינה-א"י, אסרו עליו הבריטים לרדת לחוף. באי הטרופי מאוריציוס, שוב במחנה, כיכב כינורו בלהקת הג'אז **Beau Bassin Boys**, עד לעלותו של ויינגר ארצה.

פייבל ויינגר (מימין) בצעירותו, עם הלהקה

גם **"כינור דרנסי"** ניצל. כיצד? רכבת בדרך לדרנסי עמדה בתחנה אחת שעות ארוכות, ובפנים יהודים צרפתים כלואים, זועקים למים, לאוויר. טכנאי רכבת אחז, צרפתי, לא עמד לו עוד כוחו להישאר אדיש. כששאל קול מבנים "יש שם מישוה?", ענה "כן". "אני הולך למות", קרא הקול. "אני זורק לך את כינורי. שיחיה הוא. שמור עליו!" "אני מבטיח", ענה הצרפתי. הכינור נזרק ונאסף, והקול בפנים אמר "תודה".

כינורה של **אלמה רוֹזָה** איננו עמנו, אך הקלטה שלה שרדה. ניתן לשמוע היום ביו-טיוב את נגינת

עם כניסת הוורמאכט להולנד, הצליחה משפחת האקרט לנוס לבלגיה, אך ב-1943 נאסרו האשה והבת, שולחו לאושוויץ ונספו. וולפגנג נעצר כעבור שנה, וב-22 במאי 1944 נרצח גם הוא באושוויץ. כינור אחד מכינורות האקרט נותר בידי בני משפחה, שרד גם אחרי ההפצצות המאסיביות על רוטרדם, ומידי אחת מנכדותיו הגיע לאמנון.

הכליזמר **פייבל ויינגר**, איש גֶרְהָה הגמורולוי שברומניה, ניגן לפני המלחמה בשמחות בעלי בתים

אלמה רוזה

סוהרות האס-אס עזבו את הצריף ונעלו את הדלת מבחוץ. האסירות העמידו שומרות סף, כדי שיזהירו אם יתקרב מישהו לבניין. כשהיה הכל שקט, החלה אלמה לנגן.

"בלא מילים העבירה את אסירות בלוק 10 אל העולם שמחוץ לאושוויץ, הרחק מהשנאה והאכזריות הלא-אנושית. נגינתה העלתה זכרונות על משפחה, חופשות וזמנים מאושרים, והמנעולים על דלתות הצריפים נמסו. נעלמו חדרי הניתוח, רופאי האס-אס, הקולות המושתקים מחצר ההוצאה להורג.

"היופי היה חלום שנשכח זה כבר בבלוק 10, עד הלילה ההוא', זוכרת אימה ואן אֶסוֹ (Ima van Esso) חלילנית, 'אף אחת מהנוכחות לא יכלה לחלום על יופי שכזה, כמו הנגינה שלה ברגע ההוא."

אלמה עם אביה ארנולד בקונצ'רטו הכפול של באך, ולזכרם ננגן הערב פרק מאותו קונצ'רטו. ארנולד רוזה היה קונצרטמייסטר הפילהרמונית של וינה לאורך יובל שנים ומנהיג "רביעיית רוֹזָה" - כחצי יובל. רעייתו של ארנולד, יוֹסֶטִינָה, הייתה אחותו של גוסטב מאהלר, ואלמה רוזה, בתם, הייתה לכנרת מהוללת. יוסטינה נפטרה מיד אחרי האנשלוס, ארנולד ואלמה הצליחו להימלט לאנגליה, אך בצעד לא מובן חזרה אלמה ליבשת. בדיז'ון העלה הנאצים על רכבת לדרנסי ומשם שולחה לאושוויץ.

בקומפלקס המחנות אושוויץ-בירקנאו, שבו ערכו מנגלה וחבר מרעיו את ניסוייהם "הרפואיים" המזוועים, הייתה גם תזמורת, ומשפטה בקרב התזמורת השמועה שאלמה רוזה הגיעה, הן עשו הכל כדי להביאה אליהם כמנצחת. בניהול שאפּתני וקפדני הפכה אלמה את התזמורת לכלי שהסב יוקרה ונחת למרצחים, ולפי מחקר של ריצ'רד ניומן וְקָרֶן קִיֶרְטְלִי, ניצלו בזכות זה חייהן של חמישים נשים. אלמה לא שרדה. הנה תיאור קצר מן הספר של ניומן וקירטלי על הגעת אלמה רוֹזָה לתזמורת: "להשיג כלי טוב לאלמה לא הייתה בעיה...מאחר שכלים מוסיקליים משובחים הוחרמו בכל יום, כשהגיעו משלוחים חדשים. מגדה הייתה מאושרת כאשר יכלה להושיט לאלמה כינור משובח. שמונה חודשים חלפו מאז שנפרדה אלמה מה"גוֹאֶדְיִנְי" שלה באוטרטו.

"כעבור ארבעים שנה כתבה מגדה על נגינתה של אלמה בבלוק 10 בלילה הראשון ההוא. עם הכינור בידה המתינה אלמה בשקיקה לשש בערב, כששתי

אלי ויזל מתוך "הלילה"*

תרגום הגרסה הצרפתית נעשה בשנת 1974 על ידי חיים גורי

אלי ויזל ז"ל

להתרומם, התאמצתי בכל כוחי להיחלץ כדי לאפשר לו לנשום. אך גם אני נדרסתי תחת משא הגופות האחרים. נשמתי בקושי. נעצתי את ציפורניי בפנים אלמוניות. נשכתי סביבי למען קורטוב אייר. איש לא צעק. לפתע נזכרתי. יולייק! אותו בחור מוורשה אשר ניגן בכינור בתזמורת של וינה...

"יולייק, זה אתה?"

"אליעזר... עשרים וחמש המלקות... כן... אני זוכר." הוא שתק. חלף רגע ארוך.

"יולייק! אתה שומע אותי, יולייק?"

"כן, השיב בקול חלוש, "מה אתה רוצה?" הוא לא מת.

"איך אתה מרגיש, יולייק?"

שאלתי לא למען דעת את תשובתו אלא כדי לשומעו מדבר, חי.

"טוב, אליעזר... בסדר... אין אוויר... עייף... רגלי נפוחות,

טוב לנוח, אבל הכינור שלי."

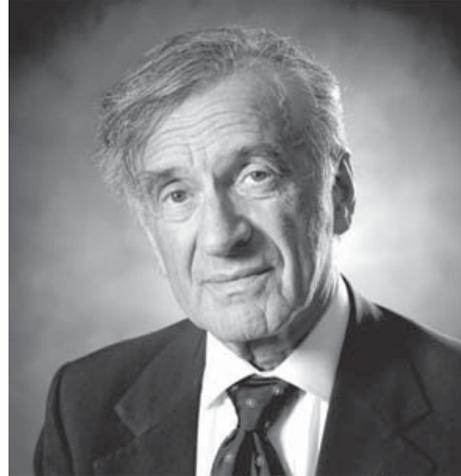
חשבתי כי השתגע. מה עושה כאן הכינור?

"איזה כינור?"

הוא נשם בכבדות:

"אני... פוחד... ששברו... את הכינור... נשאתי אותו עמי."

לא יכולתי להשיב לו. מישהו נשתטח עלי מלוא קומתו: כיסה את פניי. לא יכולתי לנשום דרך הפה, לא דרך האף. זיעה כיסתה את גבי ואת מצחי. נגמר. סוף הדרך. מוות שקט, חנק. אי אפשר לצעוק, לקרוא לעזרה. ניסיתי להשתחרר מרוצחי הבלתי נראה. כל תשוקת חיי נתרכזה בציפורניי. שרטתי, נאבקתי למען טיפת אוויר. קרעתי נתחי בשר נרקב,

לילה בכול. השלג חדל. צעדנו שעות עד אשר הגענו. לא ראינו את המחנה, אלא משניצבנו לפני שערו. הקאפוס שיכנו אותנו במהירות בצריפים. אנשים נדחקו והתנפלו פנימה כאילו היה זה המקלט האחרון, השער לחיים. פסענו על גופות נכאבות. פילסנו דרכנו בין פנים שנשחתו. אף לא צעקה אחת; אי-אלו אנחות. אף אנו, אבי ואני, הושלכנו ארצה על-ידי הנחשול העולה על גדותיו. שמענו מתחתינו אנקה:

"אתם רומסים אותי... רחמים!"

קול שלא היה זר לי.

"אתם רומסים אותי... רחמים! רחמים!"

אותו קול דועך, אותה אנקה הנשמעת בקושי.

קול זה דיבר אלי ביום מן הימים. היכן? מתי? לפני שנים?

"רחמים!"

חשתי כי אני דורס אותו. עוצר את נשימתו. רציתי

כיצד אוכל לשכוח קונצרט המוגש לקהל גוססים ומתים. אף היום בשומעי את בטהובן נעצמות עיני ומן העלטה צצות פניו החיורות והנוגות של ידידי הפולני, המנגן בכינור תפילת פרידה לפני קהל גווע. אינני יודע כמה זמן ארכה נגינתו. השינה גברה עלי. כאשר התעוררתי עם אור יום ראיתי את יולייק, מוטל לידי מת. לידו נח כינורו השבור, גווייה קטנה ונדירה.

חסר תחושה. לא יכולתי להשתחרר מן ההמון אשר רבץ על חזי.

מי יודע, שמא נאבקתי עם מת. לעולם לא אדע זאת. אני סבור שכן. הצלחתי לחפור לי מחילה בחומת הגוססים, פתח צר שדרכו יכולתי לגמוע מעט אוויר.

"אבא, איך אתה מרגיש?" שאלתי ברגע שבו יכולתי להוציא הגה מפי. ידעתי כי חייב הוא להיות קרוב אלי.

"טוב," השיב קול רחוק כמגיע מעולם אחר, "ניסייתי לישון".

הוא ניסה לישון. הצדק או טעה? האפשר לישון כאן? כלום אין סכנה בעילפון החושים ולו לרגע, בעוד המוות עומד עליך ללותך כל רגע. חשבתי על כך כאשר שמעתי צליל של כינור בחשכת הצרף, מקום בו נערמו המתים על החיים. מי היה המטורף המנגן בכינור על סף קברו? או שמא היו אלה תעתועי דמיון? היה זה ודאי יולייק. הוא ניגן קטע מקונצ'רטו של בטהובן. מעודי לא שמעתי צלילים כה טהורים בדומיה כזאת. כיצד הצליח להיחלף? לשלוף עצמו מן המתים מבלי שחשתי בכך? אפלה. אין קרן אור. שמעתי את הכינור בלבד, כאילו הייתה נפשו של יולייק לקשת. הוא ניגן את חייו. כל חייו נאגמו במיתרים. תקוותיו האבודות, עברו השרוף, עתידו הכבוי. הוא ניגן את אשר לעולם לא יוכל לנגן. לעולם לא אוכל לשכוח את יולייק.

*את הלילה (ביידיש: און די עלט האט געשוויגן - והעולם שתק), כתב אלי יוזל ב-1955 בידיש והוא פורסם בתחילה בתרגום לצרפתית, עם הקדמה של פרנסואה מוריאק. חיים גורי תרגמו לעברית ב-1974. זהו ספר אוטוביוגרפי, המתעד את חיי יוזל בשואה, אך מלבד תיאור הזוועות יש בו גם דיון בשאלות מוסר ואמונה. יוזל מבטיח לעצמו כי לעולם לא ישכח את הלילה הראשון במחנה אושוויץ. זה הספר הנפוץ ביותר בעולם על השואה, תורגם ל-35 שפות ומהווה חלק מתכנית הלימודים במדינות רבות, ובהן ישראל וארצות הברית.

גם מוסיקה הייתה חייבת להיות שם?

דרכו של כנר מדרזדן דרך אושוויץ לארצות הברית:
מובאות מעדותו של הנרי מאייר

הטובים". סיפרתי לו שאני נגן, וכי ניגנתי כבר בהרבה קונצרטים ברחבי גרמניה. לפתע נזכר ששמע אותי... בברסלאו, משם בא. הוא זכר את ההופעה היטב, שהרי נחשבתי אז "ילד פלא".

"ואז קרה נס! הוא נעלם לזמן מה ואז חזר, ועל כתפיו אסיר מת. הוא השכיב את המת לידי על המיטה, הרים אותי ונשא אותי לצריף אחר, כנראה הצריף שבו מצא את המת. ואז החליף את כרטיסי הזיהוי שלנו. "ORDNUNG MUSS SEIN" אמר. "סדר חייב להיות".

"חזרתי אל ארץ החיים. שבתי לכוחותיי, כמובן בזכות טיפולו של אותו רופא פלאי, שהשיג לי בינתיים גם עבודה קלה יותר. עבדתי כמסיק תנורים בבית המרקחת של האס-אס. היה חם שם והעבודה לא קשה. "לקוחותיי" היו רופאי האס-אס, ובהם יוזף מנגלה.

"אך מצב זה לא נמשך זמן רב. אי-שם, אי-אז, כנראה כשהגעתי למחנה, הזכרתי בוודאי את העובדה שאני נגן, ומישהו נזכר בזה. פתאום העבירו אותי לבירקנאו - המחנה האיום ביותר בקומפלדקס אושוויץ. בביקרנאו פעלו סביב השעות ארבעת הקרמטוריום, והם עמדו בשדה הראייה של כל אסיר, תמיד ותמיד עמדה באוויר צחנת שריפת בשר אדם. במקום האיום הזה הוכרחתי "לעשות מוסיקה".

"הייתי לחבר חדש במה שנקרא שם Lagerkapelle "תזמורת המחנה". היו בה עד 45 נגנים, ומשימתנו העיקרית הייתה לנגן שירי לכת, שלצליליהם התפרשו (זאת הייתה המילה) מדי בוקר אלפי אסירים במקומות עבודה. לצליליהם שבו

הנרי מאייר, בעצם היינץ מאייר, יליד 1923, דרזדן, שימש אחרי המלחמה כמעט 40 שנה כנר שני ברביעיית לה-סאל של קונסרבטוריון סינסינטי וכיהן כפרופסור באותו מוסד. הוא שב לנגן לראשונה על אדמת גרמניה ב-1954. שנים רבות אחר כך גייס כוחות לספר בריאיון על קורותיו במחנות. כמה מובאות:

"אחי ואני נשארנו בדרזדן, כעובדי כפייה במפעל צייס-איקון. ייצרנו חלקים במנגנון ההפעלה של פצצות-זמן, מבלי לדעת, כמובן, מה אנחנו מייצרים. ואז - בראשית 1943 - עדיין לא מלאו לי 20 - הגיע זמננו להיות לחלק מן "הפתרון הסופי". שולחנו בטרנספורט האחרון שיצא מדרזדן לאושוויץ. שלושה שבועות אחרי הגעתנו איבדתי את אחי. הוא חלה בשלשול, בוקר אחד לא הצליח לצאת לעבודה, ובערב כבר לא היה. כיצד מת איני יודע. או - כמו שאומרים - "מוות טבעי" (בגיל 18), או שצורף לאחת הסלקציות, כלא-עוד-כשיר-לעבודה ולכן חסר תועלת.

"אני הצלחתי להחזיק את עצמי על הרגליים זמן מה, אבל אז חליתי גם אני והועברתי לצריף החולים, תחנה אחת לפני הקרמטוריום. למחרת - סלקציה. הפעם, זאת ידעתי, הגיע תורי. עוד לילה אחד, ואז אסיים את חיי באחד מתאי הגזים. אפילו פחד לא חשתי ברגע ההוא. ידעתי: זהו מחנה השמדה. איש אינו שורד - הוריי מתו וכן אחי, ולמה יהיה אחר גורלי? "בן עשרים אינו נתון בהכרח לחוקי ההיגיון. רציתי לחיות, ולו רק כדי שאוכל לספר על האימות האלה. בלילה בא אלי רופא אסיר והתחיל לשוחח אתי. הוא ניסה להרגיעני ומלמל משהו כגון: "עוד יהיה טוב!" עניתי שאני מודע לחלוטין באשר לצפוי לי, וכי מחר יקיץ הקץ. הוא שינה את הנושא ודיברנו על "הזמנים

"אני מספר, ותוך כדי כך מהרהר: למה היה צורך במוסיקה במקום הבלהות הזה? תזמורת שירי לכת בשאלו? נא לא לשכוח: ניגנו כשברקע לנו הקרמטוריומים. ויותר מפעם אחת ניגנו ממש לפני פתח מערך התנורים, שבו בשר-אנשים עלה באש.

"מלבד זאת רצו אנשי האס-אס גם להתבדר. אנחנו הסכמנו - וכי ברירה הייתה לנו? רבים מנגני התזמורת היו ג'אזיסטים משובחים, ברובם מהולנד. מהם הרכבנו הרכבים קטנים, שניגנו טוב ממה ששמעו מאזינינו אי-פעם. וכאן סיטואציה שקשה לתפוס: מה ניגנו? SONGS של מלחינים אמריקניים, ז"א **מלחיני ארץ אויב** ובנוסף - **יהודים!** ג'ורג' גרשווין, ארווינג ברלין, פרדריק הולנדר. ומי ניגן? יהודים. ומי האזין, מחא כפיים ושר בקול? מענינו ורוצחינו! "הנגנים שלנו" קראו לנו".

מן הספר **מוסיקה בגלות. השפעת הנאציזם על תרבות המוסיקה הבינלאומית** מאת הייסטר, צנק-מאור ופטרסן. הוצאת פישר, ספרי-כיס, פרנקפורט ע"נ מיינ 1993.

והתכנסו אל המחנה עם ערב. כמובן, מדי יום היה מספר השבים פחות ממספר ההולכים. ניגנו שירי צעידה ואף אנו צעדנו מן הצריף שבו ישנו אל המקום המטופח להפליא שבשער המחנה.

"ראיתם פעם כנר צועד בתזמורת מצעדים? מובן שלא! לכן, פחדתי שאכעיס את שומרי האס-אס. "אתה לא מנגן?! מי בכלל צריך אותך?!" ובעיני רוחי ראיתי את עצמי בעבודה אחרת או בסלקציה!

"כבר הזכרתי שנולדתי בשעת מזל? נגן המצילתיים חלה ונעלם! אחד מנגני התזמורת החיוניים! ניגשתי אל המנצח ו"גיליתי לו" שאני וירטואוז אדיר של הכלי הזה. האמת הייתה שמעולם עד אז לא החזקתי בידי מצילה. בניסיון הראשון הצלחתי להפגיש את המצילתיים בעיתוי מדויק ממש, ומשרת "אשר על המצילתיים" הייתה שלי!! ניצלתי, כי הצלחות שבידי עוררו עניין מיוחד באנשי האס-אס. הם השליכו לעברי אבנים קטנות, ואני נדרשתי לתפוס אותן באחת המצילות. תוך כדי נגינה, כמובן.

תזמורת לכת במחנה ההשמדה מאוטהאוזן 1942

סיפורם של שני צ'לי

אמנון וינשטיין

אמנון וינשטיין בבית מלאכתו | צילום: זיו שנהב

ציור לא ידוע: צ'לין, טרויזינשטרט | באדיבות ארכיון בית טרויזין, גבעתיים

"הצ'לו השני, שינגן בו צבי אורליאנסקי, נבנה בווינה בלב המאה ה-18. אבא שלי קנה אותו בתחילת שנות ה-50 מפליט שחי אז במעברה. אני זוכר שאבי ז"ל הסביר לי, שלמרות הידיעה כי את הכלי האוסטרי הזה לא יוכל למכור, 'שילמתי לאיש את המחיר הגבוה ביותר, כדי שיהיה לו ממה לחיות'."

רק באמצע שנות השמונים החלו ישראלים לשוב ולנגן בכלים שיוצרו במרחב הגרמני. הצ'לו של שטלצנר הגיע לפילהרמונית, והאוסטרי המשיך לחכות אילם עד ל"שיפוץ הגדול" שלפני "כינורות של תקווה".

אמנון רואה בכינורות מצבות: "כל כלי מציב יד לנער, לנערה, למבוגר שנספה, או למי ששרדו ומשפחתם נספתה. אבל הם לא רק מצבות. הם גם סמלי תקווה, כפי שקראתי לקונצרטים האלה: בנוכחותם, בנגינתם, יוליכו הכינורות את סיפוריהם ואת סיפורי נגניהם המקוריים הלאה, לדורות הבאים."

שני צ'לי, שינגנו בהם הערב שני צביקה, שכנו במשך שנים בסטודיו שהקים בשנת 1939 משה וינשטיין, בונה הכינורות התל אביבי. משה, אביו של אמנון וסבו של אבשלום, אז עולה חדש מפולין, החליט כי העיר העברית הראשונה זקוקה לבית מלאכה הממשיך את מסורתם של משפחות אמאטי וגוארנרי מקרמונה. אחרי השואה הגיעו אל הסטודיו הזה כלים שמחזיקיהם לא רצו בהם עוד.

אמנון מסביר מדוע: "את הצ'לו שינגן בו צבי פלסר ייצר בונה כינורות גרמני, ד"ר אלפרד שְטֶלְצֶנְר, יליד המבורג. שטלצנר היה גם מתמטיקאי, ממציא כלים ומלחין, וכליו נחשבו מאוד. את הצ'לו הזה בנה באוגוסט 1893 - כך מצוין בפתק בתוך הצ'לו - ואבא שלי קנה אותו מאחד מנגני הפילהרמונית ב-1946. הסיפור ידוע: אחרי השואה איש לא רצה עוד לנגן על כלי שיוצָר בגרמניה או באוסטריה. זה כלי משובח מאוד, והנגנים היהודים האמינו בבונים הגרמנים, עד ש..."

גוסטב מאהלר (1860-1911)

(אטי מאוד)

מתוך סימפוניה מס' 5 בדו דיאז מינור כ-9 דקות

ולכלי קשת בלבד. לעתים קרובות, כמו הערב, הוא מבוצע כיצירה העומדת לעצמה פתיחתו אטית ושקטה, ואת שיח הנבל מלווים בליריות ענוגה

הכינורות והצ'לי. בהמשך המוסיקה מתגברת לידי מהלך מהיר יותר, סוחף ודרמטי, ואז היא שבה אל השקט והרוך.

קולמוסים נשברו סביב הסוגיה מהו הטמפו הראוי. המנצחים ענבל, פון קאריאן ואַדו הגיעו לידי 12 דקות, כאשר התייעוד קובע שתזמוני מאהלר ומנגלברך היו סביב 7 דקות. סיבת הפער נעוצה אולי בכותרת הפרדוקסלית של מאהלר: "אדג'טו, אטי מאוד". אדג'טו אמור להיות קצת יותר מהיר מאדג'ו, אך ההנחיה "לאט מאוד", עלולה להביא מנצחים לידי אטייות מופרזת.

ייתכן כי בשל אטיותו זכה האדג'טו להתנגן לא רק כשיר אהבה, אלא גם כשיר אשכבה: הוא שימש מוסיקת נושא בסרטו של ויסקונטי "מוות בוונציה", ולאונרד ברנשטיין, שמאהלר היה לחם חוקן, ניצח עליו הן במות מורו הנערץ סרז' קוסביצקי, הן אחרי רצח הסנטור רוברט קנדי. כמה לא מפתיע שעם מות ברנשטיין עצמו שולבה היצירה - "הדורת הכבוד", כפי שכינה אותה - בטקסים לזכרו. האדג'טו הוא אולי יצירתו המפורסמת ביותר של גוסטב מאהלר.

עם עלות הנאצים לשלטון נאסרה השמעת יצירות מאהלר בגרמניה. חדשנותו ומוצאו הלא-ארי תייגו את יצירותיו כ"מוסיקה מנוונת". הלקסיקון הנאצי הידוע לשמצה "יהודים במוסיקה" טען: "רק יהודים עשויים להתפעל מן הסממנים היהודיים של מוסיקת מאהלר". הלקסיקון אף מצא לכך תימוכין בדברי הסופר והמלחין מאקס ברוד, שאמר פעם כי המוסיקה של מאהלר "נגזרת מנשמתו היהודית".

מאהלר, לעומת זאת, ראה את עצמו כממשיכם של בטהובן, ליסט וואגנר, ובוודאי לא כמלחין סקטוריאלי יהודי. האַדג'טו מתוך הסימפוניה החמישית, שאנו משמיעים היום, יועד לגברת לא-יהודייה, אלמה שינדלר, שכעבור זמן קצר תהיה לאלמה מאהלר. וילם מְנְגֶלְבֶּרְךְ, מנצח תזמורת הקונצרטבאו של אמסטרדם בראשית המאה העשרים, ידד ו"משווק" נלהב של מאהלר, העיד כי האדג'טו היה למעשה מכתב אהבה. על הפרטיטורה שבה השתמש מְנְגֶלְבֶּרְךְ בשעת ניצוחו על הסימפוניה נמצא רשום בכתב ידו: "במקום מכתב שלח לה מאהלר את זה, בלי להוסיף מילה. היא הבינה והשיבה: "יבוא-נא אדוני!!!" ומוסיף מנגלברך בתחתית: "שניהם סיפרו לי זאת". הערת מנגלברך מוצאת לה אחיזה גם במוסיקה: בלב הקטע ציטט מאהלר בעבור אלמה מהלך מלודי וְגֶנְרִי מפורסם - מוטיב אהבה הקרוי "מוטיב המבט" מתוך "טריסטן ואיזולדה". המוטיב עשוי עלייה אטית ומדורגת וצניחת פתע של שישה צלילים. אין ספק כי אלמה, וגנריאנית מובהקת, הבינה את הרמז...

האַדג'טו נכתב בשנת 1902, והוא מתוזמר לנבל

יוסף אחרון (1886-1943)

נעימה עברית, אופ' 33 כ-5 דקות

עיבוד לכינור, לנבל וכלי קשת מאת אוהד בן־אר

1. שקט ונוגה 2. ערני יותר 3. הטמפו כבראשונה

הצטרף ל"אגודה לשימור המוסיקה היהודית העממית" מייסודו של המלחין היהודי יואל אנגל.

בשנת 1922, אחרי כמה שנות הוראת מוסיקה בחרקוב והופעה ביותר מ-1000 קונצרטים ברחבי רוסיה, יצא אחרון למסעי קונצרטים בעולם - גרמניה, ארץ ישראל, אמריקה. ב-1925 השתקע בארצות הברית, ובשנת 1932, אחרי שהלחין מוסיקה לקבלת השבת בהזמנת בית הכנסת "עמנואל" הניו יורקי, החל לזכות בהכרה כמלחין. ב-1934 עבר להוליווד והלחין מוסיקה לסרטים, ובמקביל המשיך בהלחנת מוסיקה אמנותית ובהופעות.

מספרים כי את "הנעימה העברית" הלחין אחרון בהבזק התלהבות אחרי המפגש הראשון עם חבורת משמרי המוסיקה היהודית בסנט פטרבורג. אז, בשנת 1911, הייתה זאת יצירה לכינור ולפסנתר בלבד, והתזמור הוסף אחר כך. הסולן בבכורה היה המלחין עצמו, בעודו נער בן 15. הנעימה שימשה הדרן בקונצרט לכבוד הצאר ניקולאי, וההצלחה הייתה מיידית. כנרים רבים אימצו את הנעימה אל ליבם ופרסמוּקָ בעולם - יאשה חפץ, נתן מילשטיין, מישה אלמן, הנריק שרינג.

היצירה פותחת נמוך, במנגינת תוגה וכמיהה, בהמשך הכינור נושא אותה מעלה ונוספים לה אלמנטים דיאלוגיים (של לימוד בצוותא?), וגם מחול יהודי קצרצר וקדנצה נאה משובצים בה. קול הכינור מסמל מאין כמותו את השירה האנושית, ובמקרה הזה את השיר היהודי, שטרגיות נסוכה בו.

המוסיקה היהודית המזרח-אירופית התגבשה סביב מודוסים ייחודיים שנקראו שטייגרים*. המלחין היהודי יוסף אחרון ביסס את יצירתו "נעימה עברית" על השטייגר המכונה "מי שברך"**. קרוב לוודאי שנעימת הנושא של היצירה

היא ניגון ששמע המלחין בילדותו בבית הכנסת.

את המאמץ המודע של אחרון ליצור אידיום עברי ויהודי בתיאטרון, בקולנוע ובאולמות הקונצרטים השוו חוקרים לפרויקטים הלאומיים של ברטוק וקודאי בהונגריה ושל סמטנה ודבוז'אק בצ'כיה. על כתיבתו "הלאומית" של אחרון יעידו יצירות כגון: "קידוש השם", "הגולם" ו"סוויטה לילדים" על פי טעמי המקרא. היו מי שהשוו אותו גם לביאליק: כמוהו הנגיש חומרים עתיקים, מוכי שגרה, לדור תאב אוונגרד.

אחרון היה "ילד פלא" מוסיקלי. בעיירה הליטאית שבה נולד היה סיכוי אפסי ליהפך למלחין בעל שם, אך הדבר קרה: בגיל חמש החל ללמוד נגינת כינור אצל אביו, מורה למוסיקה, ובגיל 11 הופיע ככנר בקונצרטים פומביים. אז נשלח לוורשה ולסנט פטרבורג, ואת הקונסרבטוריון הפטרבורגאי, שבו למד אצל הכנר המהולל לאופולד אואר, סיים בהצטיינות יתרה. בעת שהותו בסנט פטרבורג

* שטייגר - מילה יידיש שמשמעותה "נוסח", "סולם" או "מודוס" - מקביל למקאם הערבי או היהודי-מזרחי.

** וקרוי גם לעתים "אב הרחמים".

יוהאן סבסטיאן באך (1685-1750)

קונצ'רטו לשני כינורות, לכלי קשת ולקונטינואו ברה מינור, רי"ב 1043

פרק ג' (אלגרו) כ-5 דקות

משרותיו כקנטור הכנסייה הגדולה "תומס הקדוש" של לייפציג וכמנהל התכניות המוסיקליות של עוד שתי כנסיות קטנות יותר בעיר, אילצו את באך לעשות לילות כימים בכתיבת אורטוריות ופסיונים, מיסות ומוטטים. מוסיקה חילונית התאפשר לו לנגן אז רק במסגרת ה"קולגיום מוזיקום", גוף התנדבותי עשוי מוסיקאים מקצועיים וסטודנטים, שקיבל עליו באך לנהל בשנת 1729. במסגרת הקולגיום התקיימו קונצרטים שבועיים, רבים פומביים, ב"קפה צימרמן" בלייפציג, ואלה העניקו הזדמנות לבני באך המתבגרים, וילהלם-פרידמן וקרל-פיליפ-עמנואל, שניהם נגני צ'מבלו מחוננים, להתנסות בנגינה לפני קהל. ואמנם, בסביבות 1739 עיבד באך את הקונצ'רטו לשני כינורות לקונצ'רטו לשני צ'מבלו**, וקרוב לוודאי שבגרסה הזאת שיבץ באך את שני בניו.

הקונצ'רטו מציב לנגד אוזנינו מארג קונטרפונקטי מתוחכם. תלת-השיח בין שני הסולנים לבין האנסמבל יוצר אפקט התפעמות המאפשר לנו לשומעו שוב ושוב ולגלות בו בכל פעם גילויים חדשים. פוגאליות, קנונים וחילופי תפקידים תדירים מאפיינים כל אחד משלושת פרקי הקונצ'רטו, העשוי, לפי דגם הבארוק האיטלקי, מהיר-אטי-מהיר, ובמקרה הזה ויואצ'ה, לארגו ואלגרו.

הפרק השלישי הוא הסוער בשלושה: הסולנים פוצחים בדואטרצוף חקיניים הדדיים, כאילו תחרות היא ביניהם מי ייטיב (ומי יקדים) לבטא את המסר. האנסמבל, כקהל פעיל, מעודדם בקנון הצפוף.

ביום השואה הבינלאומי 2015 נערך הקונצרט "כינורות של תקווה" בבירת גרמניה, עם הפילהרמונית של ברלין, במתכונת דומה לזו שלנו. בדברי ההקדמה ליצירה של באך הזכירו כותבי תכניית הקונצרט הברלינאי את "אגודת התרבות של יהודי גרמניה", שהוקמה בידי מוסיקאים ואוהבי מוסיקה יהודים בעקבות השלכתם ממוסדות המוסיקה ה"אריים". הכותבים ציינו: "מעניין, כי ב"אגודת התרבות של יהודי גרמניה" לא שלטו בכיפה יצירותיהם של היהודים מאהלר ומנדלסון, כי אם בעיקר יצירות של באך ושל בטהובן. הן שסימלו בעיני חברי האגודה את 'המוסיקה הגרמנית הגדולה', שבה ראו את מסורתם שלהם". ועוד הוסיפו הכותבים שאלה רטורית: "ולמי יש להודות על גילוי מחדש של מתאוס פסיון [של באך], אם לא לפליקס מנדלסון ברתולדי [היהודי]?"

ביצוע מוקלט אחד שרד בנגינת הכנרת היהודייה אלמה רוזה עם אביה, הכנר ארנולד רוזה, והעובדה שבקונצ'רטו לשני כינורות של באך מדובר, מחזקת את הטענה דלעיל. אלמה נספתה באושוויץ בשנת 1944, ולזכרה אנו משמיעים את הפרק היום.

עברו כמעט 300 שנה מאז כתב באך את הקונצ'רטו הזה, והוא אחד משלושה קונצ'רטי לכינור משלו ששרדו, והיחיד "הכפול"*. בשנים 1717-1723 נכתב הקונצ'רטו, בהיות באך קפלמייסטר אצל לאופולד, נסיך אַנְהַלְט-קֶתֶן, בעל תזמורת משובחת. רוב יצירות באך באנהלט היו חילוניות, והוא שש' לשוב ולנגן כעבור עשור וחצי, בהיותו שקוע רובו ככולו בהלחנה דתית בלייפציג.

*נוהגים לקרוא לו "הכפול" בזכות כפל הכינורות. **בדו מינור, רי"ב 1062.

מקס בְּרוֹךְ (1838-1920)

כל נדרי לצ'לו, לנבל ולתזמורת אופ' 47 כ-11 דקות

אדג'ו מה נון טרופו - [און פוקו פיו אנימטון]

בְּרוֹךְ אהב לשלב ביצירותיו חומרים עממיים: "הפנטסיה הסקוטית" שלו לכינור ולתזמורת היא עיבוד של שירי עם סקוטיים, וגם מוטיבים שבדיים ורוסיים שילב ביצירותיו. ארבע שנים אחרי הלחנת "כל נדרי" כתב למו"ל שלו: "שיר עם טוב אחד שווה יותר מ-200 יצירות של מוסיקה אמנותית".

"כל נדרי" הוא אדג'ו לצ'לו ולתזמורת עם נבל. כתיבתו הושלמה בשנת 1880 בליברפול שבאנגליה, שם שימש בְּרוֹךְ כמנצח הפילהרמונית. היצירה מבוססת על שתי מנגינות. את הראשונה בהן, זו שהעניקה ליצירה את שמה, למד מפי החזן הברלינאי אברהם יעקב ליכטנשטיין, ואת האחרת נטל מן הפרק "הוי, בכו על מתאבלי נהרות בבל"*** מתוך "מנגינות עבריות" של לורד ביירון, בהלחנת היהודי-הבריטי אייזק ניית'ן.

האדג'ו פותח במנגינה הליטורגית המתחננת לחסדי אל. בְּרוֹךְ מחלק את המנגינה למשולשי תווים, וההפסק ביניהם יוצר תחושת חידוד הכוונה שבלב, הפניית המבט, או השמעת אנחה. בתחילתה המוסיקה נמוכת צלילים, שקטה, מדיטטיבית ונוגה, ובהמשך היא פורצת מעלה וחובקת את כל האנסמבל, ממש כפי שקול שליח הציבור מזמן את כל הקהל להצטרף אליו בתחינה. בְּרוֹךְ ידע מיד שיש לו להיט ביד. הוא כתב אל חבר: "את אהדת יהודי העולם כבר יש לי".

הגירת ההמונים היהודית של סוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20 סחפה עמה אופנות לבוש ומנהגים, לשונות ולחנים. לחן "כל נדרי" היגר הגירה כפולה - ממזרח-אירופה למרכזה ולעולם, ומעמוד התפילה

של חזן השטעטל אל אולם הקונצרטים.

על עוצמתיות הלחן אין חולק. אל אלפי בתי הכנסת של המרחב היהודי נהגו לנהור בלילות כיפור רבבות בני אדם, בהם אפילו לא-יהודים. לא על מנגינה ספציפית אחת אנו מדברים. אין ולא היו שני בתי כנסת, שהש"ץ שר בהם את תפילת התרת-הנדרים באותה המנגינה תו לתו. שלא כמו בליטורגיה הנוצרית, הרשומה בתווים, מנגינת "כל נדרי" נתונה לאלתורים ולגיוונים.

כל זאת, עד שהפְּךָ מקס כריסטיאן בְּרוֹךְ, מלחין גרמני לותראני, ליצירה לצ'לו ולתזמורת. תחת ידיו הצליחה היצירה כל כך, עד כי - למורת רוחו - יצא לו שם של יהודי*. מעניין, כזאת לא קרה למודסט מוסורגסקי אחרי שהלחין את תמונת "שמואל גולדנברג ושמיִלָה" ב"תמונות בתערוכה", ולא כך אירע לסרגיי פרוקופייב, אחרי שיצר את ה"פתיחה על נושאים עבריים". אין ספק - בְּרוֹךְ הצליח במיוחד.

* לשמועה היו תוצאות. בערך "בְּרוֹךְ" בוויקיפדיה בגרמנית נאמר: "מאז הסירו אותו הניצול-סוציאליסטים מן הרפרטואר הקונצרטי בשל החשד כי הוא יהודי, הלכו יצירותיו של בְּרוֹךְ ונשכחו במרחב דוברי הגרמנית".

** Oh! weep for those that wept by Babel's stream **

לודוויג ואן בטהובן (1770-1827)

רומנסה לכינור ולתזמורת מס' 2 בפה מז'ור אופ' 50 כ-8 דקות

אדג'ו קנטבילה

עיבוד לכינור ולכלי קשת מאת אוהד בן-ארי

מקטע B הוא נושא חדש, ובו דילוגים ססגוניים על סולם הצלילים מביאים עושר לאוזן ואתגר לכנר. חיש ההתפרצות הדרמטית הזאת מְפַנֶּה מקומה לאווירה הלירית שבה התחלנו, ואנו שבים "הביתה", אל "הבית החוזר" A. מקטע C, ברה מינור, הוא הסטייה האחת מן הטוניקה, ואחריו חותמים מקטע A, החוזר בפעם השלישית, וקודה (זנב).

שתי רומנסות לכינור ולתזמורת הלחין בטהובן בהפרש של ארבע שנים, ויש החושבים כי נועדו להיות חלק מקונצ'רטו לכינור. זו שנגן הערב היא המוקדמת מבין השתיים. בטהובן הלחינה בסוף שנות התשעים של המאה ה-18 בעבור מורו וידידו איגנץ שוּפּוֹנְצִיג, מנהלה של רביעיית כלי הקשת המקצועית הראשונה בהיסטוריה, רביעיית רזאמוֹבְּסְקִי. קונצרט הבכורה התקיים בשנת 1798.

בטהובן קבע שביצירתו זו תזמורת לא גדולה תשוחח עם הכנר הסולן - חליל, שני אבובים, שני בסונים, שתי קרנות וכלי קשת. מטלה ראויה להערכה נטל עליו מנצחנו הערב, המלחין אוהד בן-ארי, בבואו ל"תרגם" את תפקידיהם של כלי הנשיפה לשפותיהם של כלי הקשת.

מבנה הרומנסה בפה מז'ור הרפתקני פחות מזה של אחותה המאוחרת*, בסול מז'ור. זהו רונדו פשוט ואלגנטי במבנה ABACA. בהירות המבנה מעניקה לו אופי של שיר בלא מילים. כמעט שאין כאן סטיות מסולם הטוניקה, פה מז'ור. הנושא המרכזי של הרומנסה, "הבית החוזר" אם תרצו (A), הוא נעימה ערבה, המסומנת "מתוק" (dolce). בלי שהיות הסולן פוצח בה, בליווי אקורדים פשוט. או אז התזמורת חוזרת עליו במשנה מרץ ונוטלת אותו לשיא של קווינטות משתפלות בעל ריתמוס קפדני, העשוי להזכיר למאזין - רק לרגע - את פתיחת הסימפוניה התשיעית העתידה להיכתב.

* שזכתה להיקרא מס' 1, אופ' 40, למרות היותה המאוחרת יותר.

אוהד בן־ארי (1974)

"כינורות של תקווה" לכינור, לצ'לו ולכלי קשת (בכורה ישראלית) כ-23 דקות

1. השאלה 2. מלחמה 3. לנגן, בלי דיבורים 4. סירנה 5. דמעות 6. כינורות של תקווה

עד אז ידע רק שסבו עלה ארצה מביירווס לפני המלחמה, ועל שאר בני המשפחה לא ידע דבר. עתה התברר לו שגם-סבו נרצחה בידי הגרמנים בשנת 1942.

ההזמנה לכתוב יצירה בעבור התערוכה "כינורות של תקווה" הטילה את אוהד בן־ארי אל ארץ לא נודעת. בשונה מאחותו מירי, שייסדה בארצות הברית ארגון הנצחה לשואה, לא עסק אוהד עד כה בעבר הקודר. הנתון היחידי שהיה בידו בעת קבלת ההזמנה, היה כי מדובר בשני סולנים ובאנסמבל כלי קשת. בן־ארי ניגש אל העבודה באורח אינטואיטיבי. מאלתורים על הפסנתר פיתח כמה קטעים, ואת אלה הציג לפני חברו גיא בראונשטיין. "איכשהו, כבמטה קסם, נוצר סיפור", נזכר המלחין.

היצירה שלפנינו מציגה במודע מניפת סגנונות רחבה: השראת רחמינוב, ראגה הודית, פנטטוניקה סינית, ריתמיות לטינו-אמריקנית, קול ג'אז ומוסיקה סֶפְקֶטְרָלִית - סגנונות שבהם מתעניין בן־ארי.

היצירה נפתחת בשאלה הנצחית שבשיר היידי "שואל העולם קושיה עתיקה" ("פרעגט די וועלט אָן אַלטע קשייא"). השיר, הכלול גם ביצירתו של מוריס ראוויל "שתי נעימות עבריות", מביע תמיהת יסוד על משמעות החיים. ובאמצעות אותה השאלה אוהד בן־ארי מתחקה אחר אבדן המסגרת המחייבת של המוסיקה, שמקורו בשבר הציוויליזציוני שהביאו עמן מלחמת העולם

הטקסט שלפניכם הוא תרגום מאמר שהופיע בתכניית הקונצרט **Violins of Hope** באולם המוסיקה הקאמרית של משכן הפילהרמונית של ברלין ב-27.1.15, יום השואה הבינלאומי, ובו נוגנה יצירתו של אוהד בן־ארי בנגינת הפילהרמונית, בניצוח דנקון ווארד, בהשמעת בכורה עולמית.

יצירתו של אוהד בן־ארי "כינורות של תקווה" לכינור סולו, לצ'לו סולו ולכלי קשת, הולחנה במיוחד בעבור קונצרט זה, בהזמנת התזמורת הפילהרמונית של ברלין. התזמורת מרכינה ראש לזכר נרצחי השואה במלאת 70 שנה לשחרור מחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו. היצירה קרויה על שם "כינורות של תקווה", כינורותיהם של שורדי שואה או של מי שנספו בה, ששיקם בונה הכינורות אמנון וינשטיין, כדי שישובו להתנגן בקונצרטים, לזכר בעליהם בעבר.

ביצירה שישה פרקים, והיא כקשת מוסיקלית הנמתחת מאימי המלחמה וההשמדה, דרך אָפּל ותוגה ועד לתקווה לעתיד טוב יותר: הסערה שבלב היצירה מְפַנֶּה את מקומה לאדג'ו מזדמר בחלקה האחרון, וסופה - פיאניסימו לְחוש קקול דממה דקה.

עוד בהיותו ילד הכיר הפסנתרן והמלחין אוהד בן ארי את בונה הכינורות אמנון וינשטיין. אז נוצרה ההיכרות הודות לאחותו של אוהד, כנרת במקצועה, ועתה, בזכות התערוכה*, התחדש הקשר.

לפרויקט הזה הייתה גם תוצאה נלווית: בזכותו החל אוהד בן־ארי להתעניין בתולדות משפחתו.

* לאורך חודש פברואר 2015 הוצגה במבואת אולם המוסיקה הקאמרית של משכן הפילהרמונית של ברלין התערוכה "כינורות של תקווה", ובה הוצגו כלי קשת שורדי שואה, ששוקמו בידי אמנון ואבשלום וינשטיין.

בעיניו בן־ארי לקטל חסר-הטעם של כל מלחמה, וגם לנגינה הכפויה שנאלצו אסירי המחנות לנגן בצו האס-אס, בבחינת "נגן ושתוק!"

הפרק הרביעי הוא אינטרמצו המְחַקָה את צליל הצפירה המשתק-כל של יום השואה.

הפרק החמישי, קינה דמוית פסק־אליה, נובע מכל מה שקדם, ובעבור בן־ארי זה הפרק הכואב ביותר.

הפרק השישי, פינאלה פוסט-רומנטי, מקפל בכנפיו נחמה, והסולנים שולטים בו בכיפה. סולם רה מז'ור, שבו כתובים הקונצ'רטי לכינור של בטהובן, ברהמס וצ'ייקובסקי, מעניק לכליהם מלאות ויופי.

חזרות נשנות על סיומי משפטים מוסיקליים יוצרות רושם של שאיפות ונשיפות אדם, כאמירת "אמן" אלוהית. לדברי בן־ארי בפרק מדיטטיבי זה טמון המענה לשאלה התחילית: כלי הקשת, בשירם כבני אדם, מביעים את התקווה כי תיתכן רוח חובקת-עולם, ויתכן שחרור באמצעות האהבה.

השנייה והשואה. שני מוטיבי השאלה שמנגנים הכלים הסולניים בתחילת **הפרק הראשון** מובילים סגנונית אל העידן שלפני השבר הציוויליזציוני, אל עולמם של גוסטב מאהלר ושל ארנולד שנברג המוקדם.

הפרק השני עוסק בהרס התרבות. בתנועות מהירות וסוערות מתנהל השיח בין הסולנים לבין התזמורת. פעמיים השיח מופסק בפסקאות כמו-קוראיות.

בפרק השלישי הצ'לו משמיע ארפג'י מעל לאוקטבה סטטית (בצליל "מי"), שהבסים והכינורות מפיקים, ואז הוא מצטרף אל כינור הסולו. על רקע האוקטבה הסטטית, הרוויה מתח, הסולנים מביעים בנגינתם חשש וחרדה. לרגע הם שבים לעסוק בשאלה שבפרק א', ואז פורץ הסער שרוב הפרק אחוז בו, עד שצלילים משתפלים מביאים אותו לידי דעיכה. כותרתו של הפרק הזה, "לנגן, בלי מילים", נולדה לאחר תום הכתיבה. היא רומזת ל"משחק** באש", שמוביל

** למילה הגרמנית spielen (כמו גם ל-play האנגלית) שתי משמעויות: "לנגן" ו"לשחק".

Violins of Hope

A concert with violins and celli that survived World War II
From the collection of Amnon and Avshalom Weinstein

Ohad Ben-Ari – conductor

Guy Braunstein – violin

Natasha Sher – violin

Zvi Plessner – cello

Marie-Pierre Langlamet – harp

Benny Hendel – narrator

Gustav Mahler (1860-1911)

Adagietto from Symphony no. 5 in c-sharp minor

Joseph Achron (1886-1943)

Hebrew Melody for violin and orchestra, op.33

Arranged for violin, harp and strings by Ohad Ben-Ari

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

3rd mov. from concerto for two violins, strings and continuo in d minor

Max Bruch (1838-1920)

Kol Nidrei for cello, harp and orchestra op. 47

Arranged for cello, harp and strings by Ohad Ben-Ari

Intermission

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Romance for violin and orchestra no. 2, op. 50

Arranged for violin and strings by Ohad Ben-Ari

Ohad Ben-Ari (1974) Violins of Hope for violin, cello and strings

Intermittently short passages of memoirs and texts about the instruments will be read. We thank families Boret, Davidovitz, Friedmann, Livnat, Krongold and Kupferschmidt, for making the violins of their loved ones available to our performers.

Upper Galilee Voice of Music Festival / Beit Ha'am, Kfar Blum

Thursday, July 14 2016 at 20:30

Tel Aviv/ Tel Aviv Museum of Art | Saturday, July 16 2016 at 21:00

**These concerts are dedicated to the memory of Eli Wiesel,
Nobel Peace Prize Laureate for speaking out against violence, repression and racism,
major activist for the commemoration of the Shoah world-wide,
who passed away on July 2, 2016.**

The Israel Camerata Jerusalem
Music Director and Founder: Avner Biron

The musicians

1st Violin

Matan Dagan *
Natasha Sher *
Carmela Leiman**
Denice Djerassi
Hadas Fabrikant
Sophia Kirsanova
Roman Yusupov

2nd Violin

Étienne Meneri *
Eduard Reznik **
Omri Zach
Michael Kontsevich
Keren Shoshani

Viola

Michael Plaskov *
Doron Alperin
Boris Rimmer
Andrei Shapelnikov

Cello

Marina Katz *
Zvi Orleansky *
Alex Sinelnikov **

Bass

Dmitri Rozenzweig *
Alexander Osipenko

Flute

Esti Rofé*

Oboe

Muki Zohar*
Ori Meiraz

Bassoon

Mauricio Paez *
Kristijonas Grigas

Horn

Alon Reuven*
Ruti Varon

Timpani

Karen Phenpimon-Zehavi

Guest Musicians

Lia Raichlin, Violin | Talia Erdal, Cello | Yizhar Karshon, Harpsichord

* Principal player ** Assistant principal

General Manager: Ben-Zion Shira

Stage Manager: Valery Aksyonov

Upper Galilee Voice of Music Festival

Music director: Zvi Plesser | Music producer: Ron Merhavi

General manager: Rotem Manor

Management and production: Upper Galilee Regional Council

Program notes: **Benny Hendel** | Design: **Rotem ltd**

We wish to thank the editorial staff of Berliner Philharmonie gGmbH,
and specifically Mr. Albrecht Dümling and Dr. Harald Hodeige for their permission to use translated excerpts
from the program brochure of Violins of Hope 27.1.15

Violin on cover: from the collection of Amnon & Avshalom Weinstein | Photo: Ziv Shenhav

The Voice of Music in the Upper Galilee Chamber Music Festival
and The Israel Camerata Jerusalem

Violins of Hope

A concert with violins and celli that survived World War II
From the collection of Amnon and Avshalom Weinstein

In cooperation with the Opus Online Music Magazine
& The Embassy of the Federal Republic of Germany in Tel Aviv